

I.

Vrij-Antirevolutionaire partij.

(Commissie van Advies).

In November 1896 werd door de „Commissie van Advies” de volgende verklaring uitgevaardigd:

De ondergeteekenden, allen instemmende met het program van beginselen der anti-revolutionaire partij; saamgekomen ter bespreking van den tegenwoordigen toestand der anti-revolutionaire partij;

van oordeel, dat ter verdediging van de in dat program neergelegde beginselen, eenparige samenwerking noodig is van alle anti-revolutionairen in den lande;

dat zulke samenwerking voorafgaande, openlijke, vriendschappelijke, doch rondborstige bespreking eischt en onderstelt;

dat echter in de laatste jaren zoodanige bespreking bemoeilijkt en schier onmogelijk is geworden;

dat dientengevolge vele anti-revolutionairen in de tegenwoordige leiding der partij geen voldoende waarborg vinden, dat de in voormeld program neergelegde beginselen behoorlijk zullen worden gehandhaafd en toegepast;

hebben zich geconstitueerd als eene voortdurende Politieke en Sociale programma's.

Commissie van Advies, ten einde die anti-revolutionairen, welke met hen bovenstaand oordeel onderschrijven, wanneer zij met het oog op de aanstaande verkiezingen zulks verlangen, te dienen van raad; hen, indien zulks noodig mocht blijken, te steunen bij het oprichten van eigen kiesvereeningen of het stellen en doen slagen van eigen candidaten; en de gelegenheid open te stellen tot overleg zoowel met geestverwanten, die in bedoelde bezwaren niet deelen, als met andere partijen.

Te dien einde hebben zij uit hun midden gekozen eene *Commissie van Uitvoering*, bestaande uit de H.H.:

Mr. B. J. L. baron De Geer van Jutphaas,

B. J. Gerretson Jr.,

J. C. Heesterman,

Jhr. Mr. J. H. J. Quarles van Ufford, en

Mr. R. van Veen,

welke heeren zich bereid hebben verklaard, om op vaste vooraf gepubliceerde tijdstippen, en wel voorloopig op den laatsten Maandag van elke maand, te *Utrecht* te vergaderen, ten einde, in samenwerking met ondergeteekenden, en in overleg met de geestverwante leden der Staten-Generaal, die zich bereid hebben verklaard, hen in dezen bij te staan, mondeling, zoowel als schriftelijk raad en ondersteuning te verschaffen.

Den 19den September 1898 werd te Utrecht vastgesteld het volgende **Program van Beginselen**:

Artikel 1.

Zedelijkheid en recht, gezag en vrijheid, en derhalve ook de instellingen, welke dienen om die te handhaven en te bevorderen, vinden hunnen grondslag niet in den volks-

wil noch in het goedvinden en onderling overleg der menschen, maar in eene in de Heilige Schrift geopenbaarde ordening Gods, welke ook op staatkundig gebied richtsnoer en toetssteen in alles moet wezen.

Art. 2.

De bestaande maatschappij heeft zich ontwikkeld overeenkomstig de door God geschapen, maar door de zonde misvormde menschelijke natuur; de gang dier ontwikkeling mag derhalve niet naar willekeur verwrongen, doch moet bij het licht van Gods Woord verder geleid worden, opdat en de maatschappelijke toestanden en de daarop passende rechtsregelen voldoen aan hetgeen God gebiedt.

Art. 3.

De Souvereiniteit van het Huis van Oranje-Nassau is onder Gods leiding de vrucht van de natuurlijke ontwikkeling van 's Lands Historie en daarom terecht in onze Grondwet bevestigd.

Art. 4.

De Souverein is als zoodanig alleen voor den rechterstoel van God verantwoordelijk. Evenzeer als allen, die onder den Koning met eenige regeeringstaak zijn belast, is de Souverein gebonden aan de instellingen en bepalingen, die door Hemzelven met gemeen overleg der Staten-Generaal in het algemeene welzijn en ter bewaring en verdediging van de volksrechten en volksvrijheden worden vastgesteld.

Art. 5.

De Staten-Generaal zijn belast met eene bij de Grondwet aangewezen taak. Deze behooren zij steeds met eer-

biediging van de bestaande wet en van de eischen van een goed bestuur te vervullen, zonder te beproeven de Regeering (bij voorbeeld door onthouding van de gelden, die voor den geregelden gang van zaken onmisbaar zijn), feitelijk aan hun wil en inzicht te onderwerpen.

Art. 6.

De Volksvertegenwoordiging is geroepen, om naar eigen inzicht de belangen van het volk als een geheel te bevorderen. Daar dit beginsel in Art. 86 der Grondwet is neergelegd, is het niet enkel met den geest van ons staatsrecht, maar ook met de Grondwet in strijd, indien de leden der Staten-Generaal door eenigerlei belofte of ruggespraak hunne zelfstandigheid bij het beoordeelen der te nemen maatregelen prijsgeven. Bij de vervulling hunner taak hebben die leden steeds op onpartijdige wijze aller belangen, en niet alleen of allereerst de belangen hunner kiezers in het oog te houden. Dit alles sluit echter niet uit, dat de afgevaardigden zedelijk verplicht zijn, hunne kiezers in te lichten over hunne handelingen en beginselen.

Art. 7.

Ter ontwikkeling van het politieke leven der Natie worde zooveel mogelijk de persoonlijke en rechtstreeksche deelneming van de ingezetenen van gewest en gemeente aan hetgeen ter bevordering van de publieke zaak noodig is in de hand gewerkt. De toekenning van kiesrecht ter vorming van publieke lichamen en de inrichting van het kiesstelsel houde daarmede verband.

Art. 8.

De Overheid is geroepen, om met alle kracht mede te werken tot vordering van het Koninkrijk van Jezus Christus. Zij moet zich juist daarom onthouden van inmenging in kerkelijke aangelegenheden, van het verleenen van eenig bijzonder privilege of hulp aan eenige kerk of van het begunstigen of benadeelen van iemand wegens zijne persoonlijke overtuiging, opdat Jezus Christus geëerd worde om Hemzelve en niet om uiterlijke eer of voordeel, hetgeen met een ware Godsvereering in strijd is.

Datgene wat van Overheidswege voor altijd aan eenige kerk is toegekend, behoort evenals haar privaat vermogen door de Overheid te worden geëerbiedigd en beschermd; eene toezegging van uitkeeringen enkel op grond van algemeen belang kan, bij verandering van maatschappelijke toestanden, worden ingetrokken, doch dan zóó, dat voor de belanghebbende kerken geen gevaarlijke schokken ontstaan.

Art. 9.

In onze koloniale bezittingen behoort eene onbaatzuchtige staatkunde te worden gevolgd, en, speciaal in Oost-Indië, het zedelijk en materiëel belang van de oorspronkelijke bewoners op den voorgrond te staan.

Met eerbiediging van het beginsel van godsdienstvrijheid behoort onze Regeering zich bewust te zijn van hare roeping als Christelijke Overheid ook tegenover het Mohammedanisme en het heidendom, en er diensvolgens onder anderen voor te waken, dat de Zending in haren arbeid niet slechts op geenerlei wijze belemmerd, maar ook krachtig gesteund worde.

Art. 10.

Het onderwijs der kinderen behoort in de eerste plaats tot de taak der ouders of hunner plaatsvervangers. Daarom moet gestreefd worden naar vrije volksscholen. Toch is de Overheidszorg daarbij onmisbaar, zoowel om te voorzien in de financiële behoeften, als om te zorgen, dat het onderwijs, onverschillig in welke richting het gegeven worde, aan de eischen van goed onderwijs voldoet.

De bloei van het hogere onderwijs moet van Overheidswege krachtig worden bevorderd. Daarbij dient eenzijdigheid te worden vermeden en alles gesteund wat het door particulieren te geven hogere onderwijs tot ontwikkeling kan brengen.

Art. 11.

De Overheid heeft te waken voor de eerbaarheid op openbare plaatsen. Ze is verplicht met bestrijding van alles, wat aan de ontucht een schijn van wettigheid kan geven, mede te werken tot bevordering van een eerbaar leven en tot beteugeling van wanorde en onzedelijkheid, voor zoover die zich in het openbaar vertoont.

Art. 12.

Op de Overheid rust de zorg voor de openbare gezondheid, maar deze verplichting brengt niet mede het recht, om iemand te dwingen zich of zijne kinderen te onderwerpen aan kunstbewerkingen, waartegen hij bezwaar heeft.

Art. 13.

De Overheid behoort krachtig op te treden ter bescherming inzonderheid van hen, die buiten machte zijn, zichzelf te beschermen, niet alleen dus van kinderen,

maar ook van volwassenen; zij neme de noodige maatregelen ter bevordering van Zondagsrust en ter bescherming van de veiligheid van personen in fabrieken en werkplaatsen; zie toe op de bewoonbaarheid hunner woningen en behoede hen zooveel mogelijk voor onrechtvaardige bejegening.

Het belastingstelsel late toe, dat de lasten van wie te zwaar worden gedrukt op de sterkeren worden overgebracht, mits dit niet ten doel hebbe de economische verhoudingen te veranderen of de eene maatschappelijke klasse ten koste der andere te bevoordeelen.

Art. 14.

Het behoort niet vrij te staan, zich door plaatsvervangning aan de verdediging des lands te onttrekken, tenzij de noodzaak blijke, maar de Overheid zorge, dat de krijgslasten tot het noodzakelijke beperkt blijven, en bevordere ook in het leger, in de kazerne en op de vloot het leiden van een eerbaar en ordelijk leven.

De Algemeene Commissie van Advies is aldus samengesteld:

Algemeene Commissie van Advies.

Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman te 's-Gravenhage,
Voorzitter.

J. E. N. Bⁿ. Schimmelpenninck van der Oije te Hoevelaken, *Onder-Voorzitter.*

Jhr. Mr. J. H. J. Quarles van Ufford te Noordwijk
Binnen, *1e Secretaris.*

H. M. J. van Lennep te Haarlem, *2e Secretaris.*

Mr. W. K. F. P. Graaf van Bijlandt te 's-Gravenhage,
Penningmeester.

P. A. Ba. van der Borch van Vorden te Vorden.

Mr. A. M. Brandt te Velp.

Ds. S. Dijkstra te Hilversum.

B. J. Gerretson Jr. te Rotterdam.

A. J. Hoogenbirk te Amsterdam.

H. L. Hortensius te IJselmonde.

Mr. J. W. M. H. van Idsinga te 's-Gravenhage.

F. Kalsbeek te Woerden.

C. E. van Koetsveld te Goes.

J. Plazier te Goes.

Mr. J. J. Tilanus te Tiel.

Prof. Dr. S. D. van Veen te Utrecht.

Mr. R. van Veen te Groningen.

E. Visch Hzn. te Oldebroek.

Mr. G. Wicherlink te Zwolle.

} Leden.

Het dagblad „De Nederlander” (Bureaux: Oranjestraat 4—6 te Rotterdam) kan, hoewel geen officiëel orgaan, geacht worden, dikwijls het gevoelen der partij juist te vertolken.
